

פניני דעת

גליון לעמלי התורה ונושאי דגלה בעיה"ק סבריה ת"ו

גליון מס' 85
פרשת 'במדבר'
כט' אייר ה'תש"פ

85

השבוע בגליון:

איש על דגלו

1 דעת ומחשבה - עמ' 1

השפעת הסביבה עד היכן?

2 מאמר ודעת - עמ' 2

האם 'ערבית' מגדירה את הזמן

כ'לילה' לדעת השו"ע

3 עיון ודעת - עמ' 3

אחרית הראשונים באשכנז

4 ארזי הלבנון - עמ' 4

איך הוא זכה בחצי מיליון £?

5 הוא עובדא - עמ' 5

מנייני המרפסות: האם כלה פוטרת

את דיירי הבנין מאמירת תחנון?

6 זווית הלכתית - עמ' 6

שבת שלום ומבורך
ובריאות שלימה

דעת ומחשבה

איש על דגלו

בפרשה מיוחדת מאוד נפגשים אנו השבת, והיא פרשת הדגלים, ענין אשר נראה כה סמלי ובלתי חשוב למי שאינו מתבונן הנה הוא תופס מקום נכבד בתיאור התורה את סדרי חניית עם ישראל במדבר, ננסה מעט לכאר ענין נעלה זה.

חכמינו אמרו במדרש: (רבה ב', ה') אשרי האזנים שמעו עד היכן שמר ועד היכן נצר הקב"ה את ישראל, "יצרנהו כאישון עינו" בא וראה איך חבבו ושמרו ונצרו, שאמר לו הקב"ה למשה: אמור להם שיעשו לי משכן ואשכון ביניהם, ולא עוד אלא שאעשה אותם דגלים שנאמר: "איש על דגלו".

הבה נתבונן מה כה מיוחד בדגלים? כך שנו חכמינו במדרש (שם ב', ב'): בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו רבבות של מלאכים

והיו כולם מוכתרים בדגלים, שנאמר: "דגול מרובה", כיון שראו אותם ישראל שהם עשוין דגלים דגלים, התחילו מתאווים לדגלים ואמרו: הלוואי כך אנו נעשים דגלים כמותן! א"ל הקב"ה: מה נתאוויתם, לעשות דגלים? חייכם שאני ממלא משאלותיכם, שנאמר: "ימלא ה' כל משאלותיך", מיד הודיע הקב"ה למשה לך ועשה אותן דגלים כמו שנתאוון!

נתבונן בדברים, ונשתומם, מעמד הר סיני, ההר בוער באש עד לב השמים, חושך ענן וערפל, וקול שופר חזק מאד קול ה' בכח קול ה' בהדר, קול ה' שובר ארזים, בורא העולם מתגלה לעמו ללמדם תורה ומצוות, נפשם יוצאת בדברו, ובכל המעמד הנורא והמפעים, הם שמים לב לדבר אחד: שהמלאכים העומדים מסביבם מעוטרים בדגלים...

לכאורה, למה הדבר דומה? לקיסר שהחליט להכתיר את בנו כמשנה למלך ושופט עליון, בטקס רב רושם העניק לו את טבעת המלך ומסר לו את מגילת הסמכויות, ושאל אותו האם יש לו בקשה מיוחדת ברגע מרומם זה, השיב בן המלך: "כן, אבי רב החדס! אני רואה שלחיילים שעומדים כאן יש כפתורים נוצצים, תן גם לי כאלו כפתורים... מה היינו אומרים על בקשה זו? מוכרחים אנו לומר, שענין הדגלים נעלה יותר ומרומם יותר, אין הוא סתם קישוט... ואין זה מקרה שדווקא למלאכים יש דגלים, ושבני ישראל בקשו דגלים כדוגמת דגלי המלאכים.

יש לנו לדעת ש"מלאך" פירושו שליח, וכל מלאך ממונה על דבר אחד בלבד. "ואין מלאך אחד עושה שתי שליחויות". ישנו שר של מטר ושר של אש, גבריאל ממונה על הגבורות ורפאל על הרפואות, וישנם גדודי מלאכים, שכן לכל עשב לדוגמה יש מלאך הממונה עליו ואומר לו "גדל". יש איפוא גדוד הממונה על העשבים, גדוד הממונה על העצים, כל גדוד ותפקידו. כל גדוד - ודגלו, ובגדוד עצמו, יש לכל מלאך תפקיד מוגדר ויעוד בפני עצמו.

עם ישראל ראה זאת במתן תורה, והיתה בפיו בקשה: רבונו של עולם, אמרנו "נעשה ונשמע" את כל התורה כולה, ונקיים את כל המצוות, אבל אנא - איננו רוצים להיות המון אדם כמו עדר בן בלי שם, אנחנו רוצים שיהיו לכל אזור תפקידים שונים ייעוד שונה, ייחודיות משלו. והקב"ה הסכים, וזיכה אותם במתנה כפולה: גם בדגלי השבטים וגם במנין שמות, כלומר, כל יהודי וייחודו בפני עצמו, כל יהודי נמנה בשמו, אבל יחד עם זאת הוא חלק מן השבט, ולשבט יש יחוד משלו. כמו שהמלוכה נתנה לשבט יהודה, הכהונה לשבט לוי, ההוראה ליששכר, והחזקת התורה לזבולון, מכולם יחד מורכב עם ישראל.

המשך בעמ' 6

השפעת הסביבה עד היכן?

בפרשת השבוע מצווה התורה הק' למנות את בני לוי, וכך נאמר: **"וידבר ה' אל משה במדבר סיני לאמר. פקוד את בני לוי לבית אבותם למשפחותם, כל זכר מבן חודש ומעלה תפקדם. ופקוד אותם משה על פי ה' כאשר צווה"**. (במדבר א', ד').

מבאר רש"י: **"אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מניין יונקיהם? אמר לו הקדוש ברוך הוא: עשה אתה שלך ואני אעשה שלי, הלך משה ועמד על פתח האוהל ושכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאת מן האוהל ואומרת: כך וכך תינוקות יש באוהל זה, לכך נאמר: על פי ה'."**

ויש להבין ולהתבונן, מדוע הוצרך משה רבנו לקבל בת קול שתאמר לו מנין התינוקות, ומדוע לא יכנס וימנה, מי לא היה מוכן שמשה רבינו, אבי הנביאים, יבקר באוהלו? הרי אנו מכירים מציאות, כמה מוכנים אנשים לתרום כדי לזכות בביקור גדול הדור, כמה מוכנים הם לטרוח עבורו, הן בגמרא סיפרו שרבותינו טרחו בגופם לכבוד שבת בהסבירים: **"אילו זוכים היינו לארח בביתנו את רבותינו, האם לא היינו נושאים בעצמנו משאות על כתפינו!"** וכאן מדובר על משה רבינו... והמדובר בבני שבטו, שמוכרים לו, ומה פשר שאלתו: **"היאך אני נכנס לתוך אהליהם?"**

מבאר הגה"צ בעל ה"זכר חיים" מווישווא צ"ל שמוכח מכאן יסוד גדול. משה רבנו הבין שלא ייתכן שהבורא יתברך יצווה להיכנס לבתיהם של אחרים, גם אם יהיו אלו לווים קדושים בדור דעה, וקרובי משפחה כי ניחא שהיה יכול לעמוד על פתח אוהליהם, והם ייצאו לקראתו, אך וודאי יעשו זאת עם ילדיהם, הגדולים סביב האב, הקטנים אוחזים בגלימתו והפעוטות על ידיו. ומוכח, אמר, שכדאי להטריח את השכינה ולהשתמש בבת קול, ובלבד שלא להוציא ילדים ופעוטות לרחוב! ולו לפתח האוהל, ולו לקראת משה - ולו לרחוב של דור המדבר, ולמחנה לווייה סביב המשכן!

מכאן לומדים יסוד כמה עלינו לשמור מכל משמר את ילדינו מלצאת מחממת הבית אל הרחוב. וזאת למה? כי האדם מושפע מהסביבה בה הוא מצוי.

חכמי המוסר והמחשבה לימדונו, כי הגורמים העיקריים המשפיעים ביותר על תכונותיו, הנהגותיו, נימוסיו ומעשיו של האדם בעבודת ה' ובקיום המצוות, הינם תלויים: בסביבה אשר בה נותן הוא משכנו, ובחברה אשר אליה מתחבר, וכך דבריו המפורשים של הרמב"ם (הלכות דעות פ"ו ה"א) שכתב: **"דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמד ממעשיהם. ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם. הוא ששלמה אומר: 'הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע'".** ודרשו רבותינו (ילקוט משלי י"ג) עה"פ **"הולך את חכמים יחכם"**, משל למה"ד? למי שנכנס לחנותו של בשם (מוכר בשמים) אע"פ שאינו מוכר ולוקח כלל, יצא וריחו וריח בגדיו מבושמים, **"ורועה כסילים ירוע"** - משל למי שנכנס לחנותו של בורסקי (מעבד עורות) אע"פ שאינו מוכר ולוקח כלל, יצא וריחו וריח בגדיו מלוכלכים כל היום,

והנמשל מובן מאליו: אדם שמתחבר עם חברה רעה, ואשר שוהה במחיצתם אפילו לזמן קצר ביותר... יוכל לקלוט השפעות סביבתיות שליליות כוזבות, אף אם אין בכוונתו כלל להיאחז בדעות והשקפות אנשי אותה החברה. וכן להיפך, כשמדבק ושוהה במחיצת החכמים, יזכה להשפעות טובות ומחזקות.

בס' מעיין האמונה (ח"ד עמ' רכ') הביא דברי אחד מגדולי ישראל שהיה ממשיל את השפעת החברה - למגנט: כשם שהמגנט פועל ביתר שאת על סיכות ומחטים, עצמים זעירים - כך החברה פועלת ביותר על בני נוער, ועוד יותר על צעירים לימים!

בספר 'מרכיבי תורה ומוסר' (ח"א עמ' שכג') מובא פשט נפלא של ראש ישיבת סלבודקא הגאון רבי משה אפשטיין צ"ל שאמר רעיון מדהים בכניסה הגדולה הראשונה שנערכה בוינא בשנת תרפ"ג... הנה, פעמיים מצינו בתורה את עניין הכרובים. בספר בראשית חוטמים הם בחרבם את הדרך לנג העדן, ומפרש רש"י: **"כרובים, מלאכי חבלה"** (בראשית ג, כד). ואילו בספר שמות סוככים הם בכנפיהם על הכפורת בקודש הקדשים, וביאר רש"י: **"כרובים, דמות פרוצוף תינוק להם"** (שמות כה, יח). מה פשר השינוי? מה הופך תינוק ומלאך - למלאך חבלה?

ברם, הכל תלוי היכן מקומם - אם הניחו אותם אצל ארון הקודש, הם סוככים על הלוחות וספר התורה, ומקומם במשכן ה' פנימה, תינוקות של בית רבן הם, זכים כמלאכים. אבל אם בחוץ מקומם - יהיו למלאכי חבלה וליסטים מזויינים...

בס' מעיין השבוע (פרשת ויקהל) מובא מעשה שסיפר המחנך הוותיק רבי משה טורק, היה זה בימי הבראשית של "החינוך העצמאי", כשהרשת התפרסה מעבר לאמצעיה והוקמו בתי ספר רבים בלא אמצעי מימון, הולך שחרם של המחנכים. חודש, חודשים, שלושה. והרי בעלי משפחות היו, וילדיהם שאלו אוכל... המחסור נתן אותותיו, המצב היה ללא נשוא. ארבעה חודשים, חמישה, שישה. התכנסו המחנכים לאסיפת חרום. אך מה בכוחם לעשות. לשבות? הן לא יעלה על הדעת להשבית תלמידים מלימודם! הרי אין העולם מתקיים אלא בזכות הבל פיהם של תינוקות של בית רבן! **המשך בעמ' 6**

הרב יוסף ישראל כהן
ראש כולל 'יוסף חיים'

האם 'ערבית' מגדירה את הזמן כ'לילה' לדעת השו"ע

שאלה: אדם לספור ששכח ספירת העומר ונזכר לאחר שהתפלל ערבית ב'פג המנחה' - ועדיין מאיר היום, האם יכול לתקן טעותו ולספור, כדי להמשיך מכאן ולהבא לספור בברכה? תשובה: זהו נדון כללי בכל דיני התורה האם 'ערבית' מגדירה את הזמן כ'לילה', או לא. כל הנדונים הללו תלויים וקשורים במחלוקת התרוה"ד והמהרי"ל האם 'ערבית' ו'תוספת שבת' מחשיבים את הזמן ל'לילה' או שאין כאן אלא דין מסויים ו'צירוף' ליום שלאחריו, אבל הלילה עדיין מוגדר כלילה רק בצה"כ בלבד.

סברת התרומת הדשן ד'ערבית' מחשיבה כ'לילה' לכל דבר [וקושיות על דבריו]

א[הנה התרומת הדשן (פסקים וכתבים סימן קכא) פוסק דלאחר תפלת ערבית נהפך ה'יום' ל'לילה', וא"א להניח תפילין, או לברך על ציצית וכן לענין הפסק טהרה דלא יכולה האשה לבדוק לאחר תפלת ערבית. ולכאורה זו סברא מחודשת עד מאד, דכיצד ה'תפילה' משנה את המציאות ל'לילה'? ובפרט קשה משום שבגמ' ברכות (כו ע"ב) מבואר דתפלת ערבית עד הערב משום ש'תמיד של בין הערבים' - קרב והולך עד הערב' ותפלת ערבית 'אין לה קבע' משום ש'איברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה'. ודעת ר' יהודה תפלת מנחה עד 'פג המנחה' משום ש'תמיד של בין הערבים' - קרב עד המנחה' ואילו ערבית אפשר להתפלל מ'פג המנחה' משום שכשמתים זמן מנחה מתחיל זמן 'ערבית', ומבואר שם דרב מצלי בערב שבת (ערבית) מבעוד יום, כר' יהודה.

נתבאר דאין הטעם שתפלת ערבית מ'פג המנחה' לדעת ר' יהודה הוא משום שהיו 'לילה' אלא משום שנגמר זמן 'הקרבת תמיד של בין הערבים', ומתחיל 'הקטר איברים' מ'פג המנחה'.

ותירה מכך הלא לגבי דין 'לילה' מבואר בגמ' בשבת לה ע"א דר' יהודה עצמו אומר דאין הדבר תלוי אלא ב'הכסיף העליון והשוה לתחתון' שהוא החשכת האור, וצה"כ ומבואר שם גם דקודם השקיעה הוא 'יום גמור'. וא"כ על כרחך מה שאמר דנגמר זמן הקרבת התמיד של בין הערביים אינו מצד דין 'לילה' אלא שהוא דין מיוחד ב'תמיד' וממילא בערבית וא"כ כיצד תפילת ערבית מונעת מהאדם להניח תפילין או ציצית בברכה או הפסק טהרה? והיה נראה דדעת התרומת הדשן היא דהוא מדין קבלה ו'נדר', וכידוע דהנדרים חלים על המצוות כדברי הרשות, וכמבואר ברמב"ם (הל' נדרים פ"ג ה"ו) דאם נדר מהתפילין התפילין אסורות עליו, ע"ש. וממילא בשאר דברים הדבר תלוי בו ובנדרו ונדר דהוי עליו לילה לכל דבריו, אבל לענין 'מילה' אין הדבר תלוי בו ובנדריו אלא במציאות של התינוק שהיא 'בידי שמים'.

וכן ראיתי בספר שמן למאור (עמ' מא) שהביא בשם מרן הגרש"ז אוירבאך והגרי"ש אלושיב לגבי מוהל שקיבל על עצמו שבת ונזדמנה לו מילה שיעשה התרה על הקבלה ויוכל למול.

סברת מהרי"ל דאין 'ערבית' וגם 'תוספת שבת' מגדירות את הזמן כ'לילה' וראיות לזה

ב[ובאמת המהרי"ל (החדשות סימן צה) חולק על דברי התרומת הדשן וס"ל דלענין ז' נקיים 'ערבית' לא מגדירה את הזמן ל'לילה' וז"ל; "לענין ז' נקיים, נהי דאיהי קמוסיף על היום, מ"מ לאו לילה חשיבא שלא יעלה אותה לילה ויום למנין ז', דלא קפיד רחמנא אלא אעיצומו של יום. ואפי' תוספת שבת שהוא דאורייתא אין נראה לי כלל דלא מצי פסקא ביה דאינו נחשב לילה לכל מילי. הא קמן אין בו כרת ולא, אלא תוספת וסניף ליום חשיב, ולענין ספירת ז' נקיים לא בעינן להווא תוספת אלא כל יום כ"ד שעות לכל היותר".

בירור דעת השו"ע

ג[בדעת השו"ע יש לדון, דהנה בבית יוסף (יו"ד סימן קצו) הביא הביא שני הדעות ולא הכריע. ובספר בן איש חי (הלכות שנה שניה - פרשת צו סעיף יא) החמיר בזה וז"ל "ואם האשה היא דרכה להתפלל, צריכה לעשות הפסק בטהרה קודם שתתפלל ערבית, שאם התפללה ערבית אינה יכולה לעשות הפסק בטהרה. וכן אם הדליקה נרות שבת או יום טוב, אינה יכולה לעשות הפסק בטהרה, אף על פי שעוד היום גדול". וכן דעת הגר"צ בא שאול בכמה מקומות.

ולכאורה צריך להבין אמאי דהרי הרמ"א פסק דלכתחלה יש לחוש לדעת התרוה"ד, אך בדיעבד מהני הפסק טהרה אחר ערבית, ונמשכו אחריו אחרונים רבים. ובפרט שהב"י הביא דעת מהרי"ל באחרונה יש מקום גדול לומר דפסק כמותו. וכ"כ בס' טהרת הבית. ואמנם נראה דאף אם מרן הב"י סתם את הדברים בסימן זה, מ"מ פירש בו' מקומות את דעתו להדיא דפסק כתררוה"ד, ולכן החמיר הבא"ח בזה יותר מהרמ"א, משום דדעת הב"י כתררוה"ד, וזה יבואר כעת בס"ד דזהו דעת מרן מהרי"ל קרוא בשו"ע בכל המקומות.

לענין ברכה על טלית - ובשו"ע אורח חיים (סימן יח סעיף א) ואחר תפלת ערבית, אע"פ שעדיין יום הוא, אין לברך עליו (פסקי מהרא"י סי' קכ"א). ובליל יום כפורים יתעטף בעוד יום ויברך עליו (תשב"ץ): לענין הנחת תפילין - ובסימן ל סעיף ה - ויש מי שאומר שאם התפלל תפלת ערבית מבע"י עד שלא הניח תפילין, אין לו להניחם אח"כ: לענין ק"ש - ובסימן נח סעיף ה - אם נאנס ולא קרא ק"ש ערבית עד שעלה עמוד השחר, המשך בעמ' 4

כיון שעדיין לא הניח החמה קורא קריאת שמע ויוצא בה ידי חובת קריאת שמע ערבית. ואם היה אנוס באותה שעה לצאת לדרך מקום גדודי חיה ולסטים, לא יקרא אז ק"ש פעם שנית לצאת בה ידי חובת ק"ש של יום, שמאחר שעשה לאותה שעה לילה אי אפשר לחזור ולעשותה יום:

לענין מנחה בע"ש - ובסימן רסג סעיף טו - "מי ששהה להתפלל מנחה בע"ש עד שקבל הקהל שבת, לא יתפלל מנחה באותה בהכ"נ אלא ילך חוץ לאותו בהכ"נ ויתפלל תפלה של חול, והוא שלא קבל שבת עמהם, אבל אם ענה וקבל שבת עמהם אינו יכול להתפלל תפלת חול, אלא יתפלל ערבית שתיים".

לענין אבילות - ובשו"ע יורה דעה - סימן שעה סעיף יא - מי שהתפלל ערבית, ועדיין הוא יום, ושמע שמת לו מת, יש מי שאומר שמונה מיום המחרת, ואותו יום אינו עולה: שו"ע יורה דעה סימן תב - מי שהתפלל כבר ערבית ועדיין יום הוא, ושמע שמועה קרובה, מונה מיום מחר, ואותו יום אינו עולה לו.

ואמנם גבי מילה כתב השו"ע דאין תפילת ערבית או 'תוספת שבת' מעלה או מורידה הרי זה דין מוסכם גם לדעת תרוה"ד מצד שהוא 'בידי שמים' וכמושנ"ת לעיל. וכן באה"ע בסדר הגט (סימן קנד סעיף פט) שכתב שמועיל מסירת גט בדיעבד אף לאחר ערבית אין כאן ראייה דלא פסק כתרוה"ד, אלא משום דכל דין מסירת גט בלילה במחלוקת הוא שנוי דרוב הפוסקים סוברים דמותר ליתן גט בלילה ד'גט' לא חשיב 'דין', והוא חומרא מצד סברת האו"ז, ולכן בלא"ה אפי' נתן בלילה מהני בדיעבד הגט. וז"ל השו"ע שם "וכן אם התפללו הקהל ערבית, אע"פ שהיה עדיין יום, אין ליתן גט אז, מפני שכבר חשוב לילה, אם לא בשעת הדחק שאז אפי' בלילה ממש יכתב וינתן".

מכל הראיות הללו מבואר דדעת השו"ע היא כתרומת הדשן דחשיב 'לילה' לאחר 'ערבית', ואפי' להניח תפילין אסר בזה, וזה נראה טעמו של הרב בא"ח דהחמיר בדין זה טפי מהרמ"א ושאר האחרונים שנמשכו אחריו משום שהשו"ע ס"ל לפסוק בסכינא חריפא כתרומת הדשן.

ארזי הלבנון תהלוכות אדירי התורה בדור הראשונים

הרב שאול הלל כולל 'שערי דעת'

אחרוני הראשונים באשכנז

בשבוע הקודם עסקנו במי ששיקם את הקהילות באשכנז לאחר החורבן הוא רבינו המהרי"ל. בשבוע זה נחתום בעז"ה את תקופת הראשונים באשכנז במקביל לשנת גירוש ספרד - ה' אלפים רנ"ב, ובשבועות הבאים נחזור אל ארצות ספרד אל תלמידי הרשב"א ואילך, שגם שם תכפו על היהודים בתקופות אלו גזרות קשות, וכפי שנרחיב בהמשך בעז"ה.

כפי שהזכרנו בקצרה בשבוע הקודם, תלמידו הידוע של המהרי"ל הוא המהרי"י וויל, רבינו יעקב וויל חי בין השנים ה'קל"ג - ה'רט"ו ועל תלמידיו נמנים רבינו ישראל ברונא - מהרי"י ברונא, ורבינו יונה ב"ר ישראל מרגנשבורג מחבר ספר איסור והיתר הארוך שהרמ"א ושאר הפוסקים בטוש"ע יור"ד מרבים לצטט את דבריו.

רבינו ישראל נולד לאביו ר' פתחיה בשנת ה' אלפים ק"נ (לפני כשש מאות ושלשים שנים), בעיר קרמייזא ולמד תורה מפי רבינו אהרן פלומיל מוינה (שנהרג בפרעות שהתחוללו באזור, בהן נהרגה גם אמו של הר"י), ורבינו הענשל מהינבורג (בנו של רבינו ישראל מקרמייזא מחבר ההגהות על הרא"ש הידועות בשם הגהות אשר"י, י"א שהוא היה זקנו), וכן ידוע שקיבל ממהרי"ל וממהרי"י וויל, חיבר את שו"ת תרומת הדשן והב"י מרבה להביא מדבריו (לעיתים תחת השם מהרי"י איסרלן), שם זה ניתן לספר בהיותו מכיל שנ"ד תשובות ומכאן שמו - תרומת הדשן. ישיבתו הייתה לשם דבר ורבים מגדולי הדור הבא נמנו על תלמידיו, ביניהם גם מהרי"י ברונא והרי"י מרגנשבורג (שמזכירו בספרו בשם מהרי"ש) ומעבר לחכמת תורתו היה ידוע בפרישותו וחסידותו וכל ימיו היה נודד מעיר לעיר וזאת משום עול גלות שקיבל על עצמו. הרי"י נפטר בשנת ה' אלפים ר' כ' (לפני כחמש מאות ושישים שנים, כשלשים שנים לפני גירוש ספרד), ולאחר פטירתו תלמידיו המשיכו להפיץ תורה בקהילות אשכנז.

כפי שכבר הזכרנו בעבר, ישנם ארבעה אירועים הפותחים את דור הביניים שבין הראשונים לאחרונים בספרד הם גזרות קנ"א וגירוש ספרד, בהם נעסוק בשבעות הבאים בעז"ה, ובאשכנז הם כתיבת הטור (שחי אמנם בספרד אך למד בישיבות אשכנז, וכתיבתו השפיעה על כל עולם הפסיקה וכמו שהזכרנו בעבר) וגזרות ק"ח, כפי שראינו בשבועות האחרונים מאורעות אלו לא יצרו עדיין חייץ ברור בין תקופת הראשונים לתחילת תקופת האחרונים ולמעשה באופן כללי ניתן לומר שדור הביניים הוא מכתיבת ספר הטורים ועד לכתיבת השו"ע (לאחר גירוש ספרד), כל אותם גדולי תורה אמנם לא הוכנסו לספר הטורים אך הוזכרו בחיבור הבית יוסף, מה שגרם לכך שדבריהם נלמדים כחטיבה אחת יחד עם פסיקות הראשונים המוזכרים בטור, אירוע גרר אירוע והקהילות החלו להעקר ממקומם במ ישוב מתקופת הרי"ף בספרד (ולפניו - ישיבתו של רבינו משה מקורדובה מארבעת השבויים),

המשך בעמ' הבא

איך הוא זכה בחצי מיליון לירה סטרלינג?

בפרשתינו שואל המדרש על הפסוק "וידבר ה' אל משה במדבר סיני באוהל מועד" (א', א') למה במדבר סיני [כלומר למה הדגישה התורה שהיה הדיבור במדבר ומה משמעו זה]? מובא ספר "דרכי מוסר": אדם הנמצא במדבר שממה - בודד, ללא אכילה ושתייה, נתון לשיני החיות, ואין לו ממי לצפות לעזרה. חש הוא היטב שהפתרון היחידי - לבטוח בבורא ית' שרק בכוחו לעזור ולהושיע, בכל מקום, בכל מצב וללא מגבלות.

כן הדבר לגבי קניית התורה, צריך שישים עצמו כמי שנמצא במדבר הפקר, ואין לו על מי להשען אלא רק על הקב"ה. רק בתחושה זו יוכל ללמוד את התורה ולקנותה, וללא הבטחון אין אפשרות לקנות את התורה. לכן אנו אומרים בכל יום "בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים, לעשות רצונך בלבב שלם כן תחוננו" וכו' - לומר לך שהבטחון הוא שזיכה את אבותינו לתורה ע"כ.

וכן פירש רבי יהודה החסיד (בספר "חסידים" סי' שט) על הפסוק "היתה כאניות סוחר" - **הקב"ה מזמין לעוסקים יומם ולילה בתורה כל צרכיהם וכו'**, וכל שיעסוק בתורה תדיר הקב"ה שולח לו מלאכים מרחוק להביא לו כל צרכיו, לכך התורה נקראת לחם.

עוד אמרו (תנחומא כי תשא) על הפסוק "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה" (משלי ז) - זו ברכת משה, שאמר לו הקב"ה פסול לך שני לוחות, והראה לו הקב"ה מחצב של סנפיריון בתוך אהלו ופסל ממנו ואמר "פסל לך" - הפסולת שלך, ומשם נעשה לך מלך, **מכאן אתה למד שכל העוסק בתורה - פרנסתו מן התורה ומתעשר ומצליח,**

וכן פירשו האור החיים ומדרש שמואל בשם האלשי"ך על מאמר התנא "אם אין קמח אין תורה" **שאם ראית שאין קמח דע שאין תורה.**

בס' אוצרות התורה מביא מעשה בתלמיד חכם שגר במנצ'סטר שבאנגליה. לומד היה בהתמדה עצומה במשך שנים רבות, על אף דחקות הנוראה בפרנסה. כאשר הציעו לו משרות תורניות שונות, שהכנסה נאה בצידן, השיב תמיד בשלילה נחרצת, ה' הוא המפרנס ואין לי מה לדאוג...

משפחה ברוכת ילדים היתה לאותו אברך, והוריו תבעו ממנו לצאת לעבוד, וניסו להתפשר עימו שיקח רק משרה חלקית, אך הכל לא הועיל, ואף כאשר נולד הילד האחד עשר של ההורים ניסו שוב את כוחם והוא בשלו - **אמרו חז"ל: "כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול דרך ארץ"** פירוש, עול הפרנסה, השי"ת עזר ויעזור. כעבור זמן נולד ילד נוסף, ובעל הבטחון דגן לא דאג אפילו רגע, והמשיך את אורח חייו כמו ימים עברו, דבר לא נשתנה בהשקפתו גם כאשר בא לאויר העולם הילד השלושה עשר, ההורים כבר לא ידעו את נפשם מרוב דאגה וכמעט פרץ סכסוך בינם לבין הבן, אך אז קרה דבר יוצא דופן.

ימים אחדים אחר שהכניסו את בנם השלושה עשר בביתו של אברהם אבינו, הבחין האברך בשובו לעת ערב מהכולל, במעטפה חומה גדולה המבצבצת מתיבת המכתבים שלו, על המעטפה היה מוטבע סמל המדינה ונכתב לידו באותיות רשמיות "רשם בית הדין המחוזי" כאשר פתח את המעטפה גילה שהוא מתבקש להתייצב בבית משפט בתאריך פלוני כדי לממש את צוואתו של מיסטר ג'ון קלאבארי שנפטר בתאריך פלוני. הענין נראה לו מוזר, מעולם לא היה לו עסק עם אדם בשם זה, ואף פעם לא שמע עליו, בודאי מדובר כאן בטעות, אמר לעצמו. מיד שיגר מכתב לבית משפט, והעמיד אותם על טעותם. אולם לאחר מספר ימים קיבל שוב מכתב מרשם בית המשפט, ובו נכתב מפורשות שעל פי החוק הוא חייב להתייצב ביום ובשעה שנקבעו לדיון, עוד נאמר שמדובר בצוואה המקנה לו **סכום של חצי מיליארד ליט"ש.** באין בררה נסע ביום המיועד לבית המשפט, שם התברר לו שמיסטר קלאבארי הלך לעולמו כשהוא חשון ילדים, בצוואתו הורה לתת את כל רכושו שכלל שני מפעלים גדולים ועוד נכסים רבים, למשפחה הגדולה ביותר בעיר. בדקנו במרשם התושבים ומצאנו שמשפחתך היא הגדולה ביותר!

אמנם עד לפני שבועיים היתה בעיר משפחה נוספת שלה שניים עשר ילדים, אך הבן השלושה עשר שנולד לכם לאחרונה הפך אתכם למשפחה הגדולה בעיר, לפיכך הירושה מגיעה לכם...

המשך ארזי הלבנון מעמ' 4

ורבינו גרשם באשכנז, עד לתקופת חיבור השו"ע שאז כבר היהודים החלו להתבסס במקומות החדשים.

באופן כללי ידוע שאחרונים לא חולקים על הראשונים, אך ברור הוא שהדברים אינם מוחלטים, וגם דור שמוגדר בלשונו כשייך לתקופת האחרונים יתכן בהחלט שיחלוק על בני הדור הקודם כי מבחינת אותו הדור מדובר בחכמים שחיו לא הרבה לפניהם, משום כך יש בהחלט מקום לומר שדורות אלו שבין כתיבת הטור לשו"ע, עדיין מהווים את דמדומי תקופת הראשונים, כי גם אם הם מוגדרים במקומות מסוימים כאחרונים ברור הוא שמבחינת אלו שחיו באותו הדור הם תלמידים ותלמידי תלמידים של אלו המוגדרים כראשונים, ולכן הדברים לא יכולים להיות מוחלטים בקו חתוך מהיכן מתחילה התקופה החדשה.

מנייני המרפסות:

האם כלה פוטרת את דיירי הבנין מאמירת תחנון?

שאלה: בבנין שלנו מתפללים כל הדיירים דרך המרפסות ומצטרפים לעשרה הנמצאים בחצר, וכך זכות גם הנשים והבנות לענות על קדיש וקדושה. נשאלת שאלה, מאחר שיש בבנין כלה המתחנת בשבוע זה, האם הכלה פוטרת את תושבי הבנין מאמירת תחנון בשעה שהיא מתפללת איתם, כיון שמצטרפת ממרפסת ביתה, או שמא רק בחתן נאמר שפוטר מתחנון, ולא בכלה?

תשובה: הנה מצאנו לה'תפארת יעקב' במשניות ברכות פ"ב שנסתפק האם כלה פוטרת מאמירת תחנון כשמתפללים בבית הכלה, ובשבט הלוי (ח"ה סי' י"ב) נשאל אם כלה הנמצאת בעזרת נשים פוטרת את הציבור מתחנון, והשיב שפשוט שאינה פוטרת, שאין לה צירוף עמהם. ובח"ח (סי' כ"ד) נשאל ה'שבט הלוי' מהרב אפרים שטרן שליט"א בעהמ"ח כמה כרכים בענייני נפילת אפים, שהנה ב'תפארת יעקב' הנ"ל דן שכלה תפטור מתחנון, וכן בספר 'מאורי אור' כתב שכשם שבבית החתן לא אומרים תחנון כך ה"ה בבית הכלה. והשיב ה'שבט הלוי' שיש בזה חילוק, שבבית הכלה כשמתקבצים להתפלל שם ומשתתפים בשמחה, יתכן שפטורים מתחנון, אבל כלה בעזרת נשים אין לה צירוף עם הציבור ואינה פוטרת. ובשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א ראיתי שצידד שכלה פוטרת מתחנון. מעתה יש לדון במניין שמתקבצים השכנים בבנין, יתכן שבזה הכלה פוטרת מתחנון כמו בבית הכלה. ועדיין יש לחלק בזה. ונראה שאם אין ספר תורה במקום התפילה יש להקל שלא יאמרו תחנון. ועוד ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול חתן וקול כלה.

המשך מאמר ודעת מעמ' 2

ובכן, מה? האם ישתקו ויסבלו, וימשיכו להלין את שכרם? החליטו: לא נשבית חלילה את לימודי הקודש. אבל אחר הצהריים לומדים לימודי חול: חשבון, אנגלית, היסטוריה, גיאוגרפיה. לימודים אלו, אין איסור להשבית. אולי זה יזעזע את ההנהלה, וימצא סוף סוף הפיתרון...

ההצעה התקבלה בהסכמה גורפת, אבל הרי חרדים אנחנו, ואמונים שלא לעשות דבר מבלי לשאול דעת תורה. בחרנו במשלחת, ואני נמנית על חבריה. עלינו לקבל הסכמת הרב מפוניבז' זצ"ל.

אין לתאר באיזו חביבות התקבלנו, באיזה כבוד ויקר: משלחת מחנכים! סיפרנו על הלנת השכר, גוללנו את מסכת סבלנו, ולא יאומן: הרב בכה, דמעות זלגו במורד לחייו! סיימנו דברינו בהצעה להשבית - לא את לימודי הקודש, חלילה. אלא את לימודי החול בלבד, אחר הצהריים.

שמע הרב, והזדקף. קם ממקומו, תמך ידיו בשולחן וגהר אלינו, אל חברי המשלחת. וזעק מקירות ליבו: "ומה, והילדים, יסתובבו ברחובות..."

וההצעה נפלה!

ברור הדבר שהמשכנו ללמד כרגיל, יום שלם... כי הדבר בו נדרשת הזהירות הגדולה ביותר בחינוך היא שלא יחשפו הילדים לאווירה וסביבה בלתי נאותה.

המשך דעת ומחשבה מעמ' 1

הרי אין מבטלים אותם מתלמודם אפילו לבניין בית המקדש! לכן חייב כל יהודי לשמור על כל התורה והמצוות, ויחד עם זאת יש לכל אחד תפקיד מיוחד, לאחד ניתנו כשרונות להיות גדול בתורה, לאחד כח השפעה להיות מחנך בישראל, לאחד הצלחה במסחר כדי שיוכל לעשות צדקה וחסד ולתמוך בלומדי תורה, צריך כל אחד לעמוד איש על דגלו.

וכשם שלכל שבט היתה יחודיות משלו, כך יש לכל עדה בישראל יחודיות משלה, מנהגים ומסורות, נוסח תפילה וזמירות שבת. כל עדה וגדוליה מדור לדור, ספריה, סיפוריה ומשליה. אפילו אורח מחשבה משלה. ופתגמים השגורים על פיה, אופי וחכמת חיים, ועל כל אלו נאמר: "אל תטוש תורת אמך!"

קו השיעורים והתוכן "שערי דעת"

האזנה לשיעורי דף היומי, שיעורים בהלכה, שיחות מוסר, שביבי דעת ומחשבה ועוד בקו: 074-740-32-90

המערכת: "שערי דעת"

רח' המגינים 32 ת.ד. 1778 טבריה

טלפקס. 077-4102298

דוא"ל: Shaare.daat@gmail.com

ניתן להיות שותפים באמצעות
"נדרים פלוס" שערי דעת - טבריה

